

OTWARTY DIALOG

**KAZACHSTAN ZAPRZECZA
ZASTRZEŻENIOM ONZ, UE I OBWE
DOTYCZĄCYM PRAW CZŁOWIEKA**

Photo: un.org

Zaprzeczając krytyce społeczności międzynarodowej, Kazachstan nasila presję na społeczeństwo obywatelskie. Jednak chęć zachowania swojego wizerunku zmusza władze do pójdęcia na pojedyncze ustępstwa w sprawach więźniów politycznych. Dlatego też twarde stanowisko ONZ, UE i OBWE pozwoli uratować życie działaczy, dziennikarzy i więźniów politycznych w Kazachstanie

Fundacja Otwarty Dialog powstała w Polsce w 2009 roku z inicjatywy Lyudmyły Kozlovskiej, pełniącej obecnie funkcję Prezesa Fundacji. Do celów statutowych Fundacji należą obrona praw człowieka, demokracji i praworządności na obszarze postradzieckim. Szczególną uwagę Fundacja skupia na największych krajach regionu: Kazachstanie, Rosji i Ukrainie.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez organizację misji obserwacyjnych, w tym obserwacji wyborów i monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka w obszarze postradzieckim. Na ich podstawie powstają raporty i sprawozdania dystrybuowane następnie wśród instytucji UE, OBWE i innych organizacji międzynarodowych, resortów spraw zagranicznych i parlamentów krajów UE, ośrodków analitycznych i mediów.

Obok działalności obserwacyjnej i analitycznej, Fundacja prowadzi aktywne działania we współpracy z parlamentarzystami zaangażowanymi w sprawy zagraniczne, prawa człowieka i relacje z krajami postradzieckimi w celu wsparcia procesów demokratyzacji i liberalizacji ich polityki wewnętrznej. Do istotnych obszarów działalności Fundacji należą także programy wsparcia więźniów i uchodźców politycznych.

Fundacja posiada swoich stałe przedstawicielstwa w Warszawie, Kijowie i Brukseli.

Copyright: Fundacja „Otwarty Dialog”, listopad 2015 r.

00-580 Warszawa

Aleja Szucha 11a, lok. 21

Tel. +48 22 307 11 22

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

<http://odfoundation.eu/>

W celu otrzymania bardziej szczegółowych informacji, prosimy o kontakt:

Kierownik projektu:

Lyudmyła Kozlovskaja lyudmylakozlovskaja@odfoundation.eu

Autor:

Igor Savchenko igor.savchenko@odfoundation.eu

Redakcja:

Lyudmyła Kozlovskaja

Tłumaczenie:

Ewa Odrobinska

Szata graficzna:

Igor Savchenko

Fotografia na pierwszej stronie: un.org

Przedruk zamieszczonych materiałów w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą redakcji.

Spis rozdziałów:

1. WSTĘP.....	4
2. DOKUMENT DO ANALIZY: ODPOWIEDŹ DLA SPECJALNEGO SPRAWOZDAWCY ONZ I RAPORT KOMISJI PRZY PREZYDENCIE.....	4
3. WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ.....	5
4. WOLNOŚĆ WYZNANIA.....	5
5. WOLNOŚĆ MEDIÓW.....	6
6. TORTURY I NIELUDZKIE TRAKTOWANIE.....	7
7. TRAGEDIA W ZHANAŌZEN.....	8
8. PRZEŚLADOWANIA POLITYCZNE.....	8
9. REELEKCJA PREZYDENTA.....	10
10. WNIOSKI.....	10

1. WSTĘP

Kazachstan zaprzecza większości zastrzeżeń ze strony społeczności międzynarodowej. Jednak pragnienie zachowania swojego wizerunku zmusza władze, by iść na pojedyncze ustępstwa w sprawach więźniów politycznych. Na przykład, po ostrej krytyce ONZ, OBWE i UE pod koniec 2014 roku, adwokat Zinaida Mukhortova została zwolniona ze szpitala psychiatrycznego. Długotrwała presja międzynarodowa zmusiła władze Kazachstanu do uwolnienia Rozy Tuletaevy, ofiary tortur oraz jednego z liderów strajku nacierzy w Zhanaozen.

W 2015 roku przed wyborami prezydenckimi zostali przedterminowo zwolnieni wszyscy więźniowie w sprawie dotyczącej „zamieszek w Zhanaozen”. Jeden z nich – Maksat Dosmagambetov – został zwolniony z więzienia dopiero po tym, gdy z powodu tortur rozwinął się mu guz na oku. Ponieważ warunkiem zwolnienia nacierzy z Zhanaozen stał się „żałowanie swoich czynów”, nadal milczą oni w sprawie naruszania swoich praw. W marcu 2015 roku biuro kazachstańskiego rzecznika praw obywatelskich oświadczyło Fundacji "Otwarty Dialog", że Maksat Dosmagambetov napisał „notę wyjaśniającą”, zgodnie z którą nie był torturowany i nie zwracał się do organizacji broniących praw człowieka. Wiadomo, że Dosmagambetov był pierwszym z nacierzy, który w sądzie powiedział o torturach.

Kazachstan konsekwentnie odmawia zapewnienia niezależnego śledztwa w sprawie tragedii w Zhanaozen, a także uwolnienia więźnia politycznego Władimira Kozłowa, zasadniczego krytyka władz.

Kazachstan na poziomie legislacyjnym zawęży przestrzeń rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. UE i ONZ wskazują wprost, że poszczególne normy prawa Kazachstanu są sprzeczne z umowami międzynarodowymi dotyczącymi praw człowieka. Władze odmawiają reakcji na zastrzeżenia i pośrednio, czyniąc aluzję do „braku obiektywizmu” Specjalnego Sprawozdawcy ONZ, odpowiadają: *„Prawo kazachstańskie w pełni przestrzega przyjętych standardów i zobowiązań międzynarodowych”*.

Nowoprzyjęty nowy kodeks karny zastrzył odpowiedzialność za „zniesławienie” i „podżeganie do społecznej nienawiści”. Wprowadzono kary za „wspieranie” nielegalnych zebrań, a także za działania, „prowokujące do kontynuowania udziału w strajku”. „Liderom organizacji społecznych” może grozić odpowiedzialność karna za „ingerencję w działalność organów państwowych”. Wobec działaczy i dziennikarzy wszczynane jest postępowanie karne za posty i komentarze na Facebook’u.

Kazachstan, tak jak i inne państwa autorytarne, subiektywnie interpretuje rekomendacje społeczności międzynarodowej dotyczące zwalczania odmiennych poglądów. Na poszczególne rekomendacje władze kazachstańskie odmawiają odpowiedzi, a w niektórych przypadkach podają nieprawdziwe informacje.

Lekceważenie zobowiązań międzynarodowych prowadzi do konserwacji reżimu autorytarne. UE, OBWE i ONZ nie powinny pozostawiać takich działań bez konsekwencji prawnych lub politycznych. Historia potwierdza, że zniszczenie opozycji demokratycznej prowadzi do radykalizacji części społeczeństwa i niepokoju społecznych, czyli do groźby pojawienia się kolejnego punktu zapalnego na mapie świata.

Efektywna komunikacja na poziomie dyplomatycznym i jasne stanowisko w sprawie niedopuszczalności lekceważenia zobowiązań dotyczących praw człowieka daje konkretne wyniki, zaś dalsza presja pozwoli na uratowanie życia działaczy, dziennikarzy i więźniów politycznych.

2. DOKUMENT DO ANALIZY: ODPOWIEDŹ DLA SPECJALNEGO SPRAWOZDAWCY ONZ I RAPORT KOMISJI PRZY PREZYDENCIE

Specjalny sprawozdawca ds. praw do wolności pokojowych zgromadzeń i wolności stowarzyszania się (dalej w tekście – **Specjalny sprawozdawca**) Maina Kiai w okresie od 19.01.2015r . do 27.01.2015 r. spotykał się w Kazachstanie z przedstawicielami władz i społeczeństwa obywatelskiego. Pod koniec

czerwca Kazachstan odpowiedział na zalecenia Specjalnego sprawozdawcy [1]. **Władze zaznaczyły, że nie uważają wniosków Specjalnego sprawozdawcy za uzasadnione**, zwracając uwagę na „znaczenie zapewnienia przez posiadaczy mandatu obiektywnej i przejrzystej obserwacji”.

W dniu 20.10.2015 r. przy wsparciu biura OBWE i za «akceptacją prezydenta Nursułtana Nazarbajewa» w Astanie został opublikowany raport Komisji ds. praw człowieka przy prezydencie (dalej zwanej – **Komisją przy prezydencie**) [2]. Raport analizuje sytuację praw człowieka w Kazachstanie w okresie od 01.01.2014 r. do 30.04.2015 r. W raporcie w sposób nieuzasadniony są wymienione zasługi organów państwowych. W szczególności wskazuje się, że projekty dotyczące praw człowieka Komisji przy prezydencie „nie mają odpowiedników w wielu państwach świata». Warto zauważyć, że celem autorów raportu było „informowanie prezydenta, parlamentu i rządu Republiki Kazachstanu o sytuacji z prawami człowieka”. Przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego i organizacji międzynarodowych nie są wymienieni jako grupa docelowa.

W poniższych rozdziałach przedstawiono analizę ostatnich odpowiedzi władz kazachstańskich na uwagi ONZ, OBWE i UE o naruszeniach praw człowieka w Kazachstanie.

3. WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ

Specjalny sprawozdawca ONZ podkreślił, że Kazachstan stosuje „despocję prawa” w celu nadmiernego ograniczenia prawa do wolności zgromadzeń, tym samym pozbawiając to prawo wszelkiego sensu.

Władze nie odpowiedziały na krytykę Specjalnego sprawozdawcy dotyczącą odpowiedzialności karnej za „wspieranie przeprowadzania nielegalnych imprez” (art. 400 KK) [3]. Zignorowały również wymóg Specjalnego sprawozdawcy dotyczący uchylecia art. 403 KK o „bezpprawnej ingerencji członków stowarzyszeń społecznych w działalność organów państwowych”.

Maina Kiai oświadczył, że nowy artykuł kodeksu karnego o zaostrzeniu odpowiedzialności „liderów stowarzyszeń” „jest sposobem na sianie strachu wśród liderów społeczeństwa obywatelskiego”. Kazachstan odmówił odpowiedzi na ten zarzut, choć zadeklarował przestrzeganie zasady „równości wszystkich wobec prawa”. Specjalny sprawozdawca wezwał do zaprzestania zatrzymywania działaczy „w trybie prewencyjnym” przed akcjami protestacyjnymi. Kazachstan potwierdził jedynie ważność domniemania niewinności, choć w praktyce ta zasada jest łamana [4].

Od 2010 roku Kazachstan obiecuje przyjęcie nowej ustawy o zgromadzeniach pokojowych. W 2015 roku władze ograniczyły się do obietnicy „poprawy praktyki stosowania prawa”. Władze uznały również za „niecelową” rezygnację z uciążliwych wymagań dotyczących rejestracji partii politycznych, które wykorzystywane są jako przeszkoda dla działalności opozycji.

Specjalny sprawozdawca niejednokrotnie podkreślał, że nowa ustawa o działalności organizacji pozarządowych w Kazachstanie niesie zagrożenie dla niezależności organizacji pozarządowych. Ustawa przewiduje, że wszystkie dotacje, w tym dotacje od organizacji międzynarodowych lub zagranicznych, będą dystrybuowane przez jednego Operatora – „wyznaczany przez rząd” organ z nieznanymi uprawnieniami. Zgodnie z ustawą, państwowe dotacje są asygnowane na określone kierunki działań, wśród których brakuje rozwoju praw człowieka i demokracji, ochrony praw migrantów i uchodźców [5]. Na chwilę obecną obie izby parlamentu, ignorując rekomendacje ekspertów i obrońców praw człowieka, zagłosowali za ustawą. Ponad 50 organizacji pozarządowych wezwało prezydenta Nazarbajewa do zawetowania ustawy [6], [7].

4. WOLNOŚĆ WYZNANIA

Kazachstan całkowicie odrzucił wymagania Specjalnego sprawozdawcy dotyczące uchylecia surowych dyskryminacyjnych warunków rejestracji wspólnot religijnych. Z powodu tych warunków nietradycyjne i

/lub małe wspólnoty religijne są albo zlikwidowane, albo zostały zmuszone do przyłączenia do struktur wyznaniowych lojalnych wobec władzy. Po ponownej rejestracji liczba stowarzyszeń religijnych zmniejszyła się o prawie pół tysiąca (z 4551 do 3088). Liczba wyznań zmniejszyła się z 46 do 17. [8].

Komisja przy prezydencie deklaruje „zasadę nieingerowania państwa w sprawy wewnętrzne stowarzyszeń religijnych”. Jednocześnie ustawa o działalności religijnej przewiduje obowiązkową kontrolę całej literatury religijnej i wysokie kary za naruszenia przepisów prawa dotyczących religii [9]. W listopadzie 2015 roku przedstawiciel Adwentystów Dnia Siódmego został skazany na 7 lat ograniczenia wolności za „podleganie do niezgody religijnej”. Miało to miejsce po tym, jak adwentysta opowiadał o swojej wierze studentom w domu jednego z nich [10].

Według danych organizacji praw człowieka Forum 18, od grudnia 2014 roku Komitet Bezpieczeństwa Narodowego Kazachstanu oskarżył 15 osób o udział w nielegalnej organizacji religijnej. Wszystkie te osoby zostały skazane na karę pozbawienia lub ograniczenia wolności na okres do 5 lat. Często te procesy odbywają się w trybie zamkniętym. Jesienią 2015 roku dodatkowo zostało aresztowanych sześciu muzułmanów [11].

Władze kazachstańskie tłumaczą, że ścisła kontrola sfery religijnej jest niezbędna do walki z ekstremizmem. Jednakże w praktyce zawężenie przestrzeni dla wolności wyznania może przyczynić się do radykalizacji postaw poszczególnych grup i rozwoju ekstremizmu.

5. WOLNOŚĆ MEDIÓW

„W celu zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego... działania w zakresie blokady zasobów internetowych są konieczne”, - oświadczyła Komisja przy prezydencie. We wrześniu 2015 roku bez ostrzeżenia prokuratury lub decyzji sądu zostały zablokowane strony informacyjne Ratel.kz i Zonakz.net. Kazachstańskie Radio Swoboda (Radio Azattyk) i strona Eurasianet.org donoszą, że niektóre z ich artykułów są okresowo blokowane.

Po raz kolejny Kazachstan odrzucił zalecenie ONZ dotyczące dekryminalizacji zniesławienia. Kazachstan odwołuje się do artykułu o zniesławienie w prawie państw europejskich. Przy tym władze kazachstańskie nadużywają tej normy, przewidując karę pozbawienia wolności. Maksymalna grzywna za zniesławienie wynosi około 18000 euro (przy minimum socjalnym wynoszącym 59 euro).

Niewygodni dziennikarze karani są grzywnami przekraczającymi ich możliwości finansowe pod zarzutem „nadszarpnięcia reputacji”. W ten sposób, kazachstański sąd postanowił ukarać redaktora czasopisma ADAM grzywną w wysokości 50 mln tenge (około 152 tys. euro), a właściciela serwisu Nakanune.kz – grzywną w wysokości 20 mln tenge (około 61 tys. euro). Ponadto, w Kazachstanie są odnotowywane nowe przypadki zamknięcia lub zawieszenia wydań niewygodnych mediów w związku z nieznacznymi uchybieniami natury technicznej [12], [13].

W dniu 30.10.2015 r. sąd kazachstański po zamkniętym i przyspieszonym procesie skazał redaktora gazety „Wersja” Yaroslava Golyshkina na 8 lat pozbawienia wolności pod zarzutem „wymuszenia” pieniędzy od akima obwodu pawłodarskiego. Golyshkin przeprowadził śledztwo dziennikarskie w sprawie o gwałt w Pawłodarze. Dziennikarz nagrał zeznania dwóch pokrzywdzonych dziewczyn, według których w gwałcie uczestniczył syn akima obwodu pawłodarskiego. Według informacji medialnych, syn akima został przeniesiony do kategorii świadków, zaś osoby pokrzywdzone zmuszono do wycofania oskarżeń w zamian za 5 tysięcy dolarów. W ostateczności sprawa została zamknięta „za porozumieniem stron”.

Wkrótce pojawiła się informacja o tym, że nieznanne osoby próbują wymusić od akima obwodu pawłodarskiego 500 tysięcy dolarów, grożąc opublikowaniem zeznań pokrzywdzonych dziewczyn. Śledztwem zajął się Komitet Bezpieczeństwa Narodowego. W rezultacie, oprócz dziennikarza Golyshkina,

pod zarzutem wymuszenia na różne okresy pozbawienia wolności zostały skazane jeszcze trzy osoby [14], [15]. „Reporterzy bez granic” oświadczyli, że dziennikarz stał się ofiarą sfabrykowania zarzutów w ramach sprawy politycznej [16].

W 2015 roku kilku obywateli Kazachstanu zostało skazanych **na karę ograniczenia lub pozbawienia wolności za publikacje na portalach społecznościowych**. W szczególności, władze kazachstańskie dopatrzyły się oznak „wzbudzania nienawiści etnicznej” w postach na Facebook’owych stronach Tatiany Shevtsova-Valovaya (została skazana na 4 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu); pana Alkhanashvaili (3 lata pozbawienia wolności); Sakhena Baikenova (2 lata ograniczenia wolności); Mukhtara Suleimenova (3 lata ograniczenia wolności). W dniu 18.11.2015 r. za „propagowanie terroryzmu” w sieciach społecznościowych na 6 lat pozbawienia wolności został skazany prawnik Bulat Satkhangulov, który twierdzi, że omawiał jedynie z przyjaciółmi tematy religijne [17].

Obecnie wobec **kilku dziennikarzy, obrońców praw człowieka i działaczy wysunięto oskarżenia za posty na portalach społecznościowych**. O „rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji” oskarżeni są: dziennikarz Andrei Tsukhanov (za post o propartyjnej działaczce) i obrończyni praw człowieka Elena Semionova (za post o torturach w więzieniach obwodu Pawłodarskiego). O „wszczynanie niezgody narodowej” lub „społecznej” są oskarżani blogger Ermek Taichibekov, obrońca praw człowieka Bolatbek Bialov, działacze Serikzhan Mambetalin i Ermek Narymbaev.

Państwowy Komitet Łączności oświadczył, że w Kazachstanie jest przewidziana **odpowiedzialność karna za pisanie albo rozpowszechnianie „ekstremistycznych” postów i komentarzy na portalach społecznościowych**. Ponadto, jak informuje Komitet Łączności, obywatele Kazachstanu mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności karnej za cudze „ekstremistyczne” komentarze na ich stronach w portalach społecznościowych. Takie działania podlegają pod art. 183 kodeksu karnego Republiki Kazachstanu: „Wydanie zgody na publikację materiałów ekstremistycznych w środkach masowego przekazu” (podlega karze grzywny w wysokości około 3000 euro lub aresztu do 90 dni). Ustawodawstwo Kazachstanu zrównuje sieci społecznościowe z „mediami zagranicznymi” [18].

6. TORTURY I NIELUDZKIE TRAKTOWANIE

Według Komisji przy prezydencie, w listopadzie 2014 roku Komitet ONZ przeciwko torturom „wydał pozytywną ocenę” wysiłkom Kazachstanu w walce z torturami. Jednakże w rzeczywistości Komitet ONZ skrytykował niezgodność oświadczeń delegacji kazachstańskiej z danymi pozarządowych organizacji praw człowieka [19]. Stwierdzono, że „do postępowań sądowych dochodzi w przypadku poniżej dwóch procent otrzymanych przez organy państwowe skarg dotyczących stosowania tortur”. Kazachstan również do tej pory ignoruje rekomendację dotyczącą przekazania systemu penitencjarnego pod nadzór Ministerstwa Sprawiedliwości.

W dniu 13.10.2015 r. były Specjalny sprawozdawca ONZ przeciwko torturom Manfred Nowak, a także przedstawiciele międzynarodowych i kazachstańskich organizacji praw człowieka wezwali Kazachstan do niezwłocznego wykonania zaleceń Komitetu ONZ przeciwko torturom. Według obrońcy praw człowieka Evgeniya Zhovtisa, od początku 2015 roku odnotowano ponad ponad 70 oświadczeń o stosowaniu tortur, „i bezkarność osób ponoszących winę stała się normą” [20]. W 7 sprawach Komisje ONZ uznały, że Kazachstan ponosi winę za tortury. Tylko w dwóch przypadkach (sprawy Alexandra Gerasimova i Rasima Bayramova) ofiarom zostało wypłacone odszkodowanie, przy czym osoby winne stosowania tortur nie zostały ukarane [21].

7. TRAGEDIA W ZHANAOPEN

Szczególną uwagę Specjalny sprawozdawca ONZ Maina Kiai poświęcił konieczności niezależnego, międzynarodowego śledztwa tragedii w Zhanaopen z grudnia 2011 roku. Wtedy to policja otworzyła chaotyczny ogień, strzelając ostrą amunicją w plecy nieuzbrojonym naftowcom, którzy przez 7 miesięcy domagali się podwyżki płac i poprawy warunków pracy.

Specjalny sprawozdawca dał do zrozumienia, że by zadośćuczynić sprawiedliwości nie wystarczy zwolnić naftowców: *„Pozostaje niejasnym, ... jakie okoliczności zmusiły funkcjonariuszy policji do otwarcia ognia z ostrą amunicją i kto wydał policji taki rozkaz. ... Ani jednemu z wysokich rangą urzędników, którzy kierowali działaniami policji, nie postawiono zarzutów”*.

Kazachstan przemilczał uwagi na temat tego, że ponad 20 skazanych naftowców powiedziało o stosowaniu wobec nich okrutnych tortur, a prokuratura i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych „nie znalazły potwierdzenia” danych faktów. Kazachstan odmówił zapewnienia ponownego rozpatrzenia tych spraw i oświadczył, że *„została dokonana obiektywna ocena i przeprowadzone śledztwo w sprawie sytuacji w Zhanaopen”*.

8. PRZEŚLADOWANIA POLITYCZNE

W kazachstańskich więzieniach z powodów politycznych już od kilku lat znajdują się poeta Aron Atabek, obrońca praw człowieka Vadim Kuramshin i polityk opozycyjny Vladimir Kozlov. W związku ze wsparciem naftowców z Zhanaopen, Kozlov w 2012 roku został skazany na 7,5 lat więzienia pod zarzutem „podlegania do obalenia ustroju konstytucyjnego” i „wszczynania społecznej niezgody”. Kazachstan w ostry sposób poinformował Specjalnego sprawozdawcę, że artykuł „o wszczynaniu społecznej niezgody” *„odpowiada interesom Kazachstanu w zakresie zachowania międzynarodowego zgody i stabilności”*.

Rozpatrując sprawę Kozłowa jako przykład „stłumienia opozycji politycznej za pomocą środków demokratycznych”, Maina Kiai potwierdził wymagania UE w sprawie zwolnienia tego więźnia politycznego. Po raz kolejny Kazachstan publicznie odmówił, stwierdzając, że kwestia ta „będzie rozpatrywana na płaszczyźnie obowiązującego prawa”. Jednak w lipcu 2015 r. administracja kolonii dała Kozłowskiemu naganę i wysłała go na 10 dni do karceru. Później władze przeniósł Kozłowa na rok do więzienia o zastrzyżonym rygorze, tym samym pozbawiając go możliwości prawnych wcześniejszego zwolnienia [\[22\]](#).

W dniu 15.10.2015 Wiceprzewodnicząca Komisji Europejskiej Federica Mogherini zaznaczyła, że delegacja UE wielokrotnie prosiła kazachstańskie władze o spotkanie z Kozłowem w celu monitorowania warunków jego osadzenia, jednak „nie uzyskała pozytywnej odpowiedzi”. W tym samym czasie presja na więźnia politycznego, zwiększyła się: w dniach 26.10.2015-27.10.2015 podczas wprowadzania wojsk na teren kolonii otrzymał cios pałką, a w dniu 03.11.2015 nie wpuszczono do niego adwokata. Kozłowa mogą przenieść do najcięższego więzienia Kazachstanu w mieście Arkatyk.

W liście do Posła do Parlamentu Europejskiego Tomasza Ździechowskiego Ambasada Kazachstanu w Czechach nazwał Vladimira Kozłowa „notorycznym przestępcą” [\[23\]](#). W dniu 13.11.2015 r. Prokuratura Generalna Kazachstanu podała Ździechowskiemu nieprawdziwą informację o tym, że Kozlov nigdy „nie był przetrzymywany w odosobnieniu lub w karcerze” [\[24\]](#).

Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że Kazachstan odpowiedział Specjalnemu sprawozdawcy: *„Wina pana V. Kozłowa jest uznana przez sąd, na podstawie konkretnych dowodów dotyczących prowokowania demonstrantów do siłowego przeciwstawienia się organom władzy, zgodnie z poleceniami zbiegłego kazachstańskiego bankiera Mukhtara Abliazova, wobec którego z kolei toczą postępowanie władze sądowe Łotwy, Ukrainy, Rosji, Wielkiej Brytanii i Francji”*.

Po pierwsze, UE, USA i organizacje praw człowieka uznały wyrok wobec Vladimira Kozlova za niesprawiedliwy i umotywowany politycznie. Po drugie, słowa władz na temat Mukhtara Abliazova również nie odpowiadają rzeczywistości i po raz kolejny potwierdzają polityczny charakter jego prześladowań. W ramach sprawy Kozłowa w związku ze wsparciem strajkujących naftowców w Zhanaozen, Abliazowowi postawiono zarzuty „wszczynania niezgody społecznej”. Również Kazachstan oskarżył Abliazova o „przygotowywanie ataku terrorystycznego” i „popelnienie przestępstwa przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości”.

W 2014-2015 r. w mediach zostały opublikowane dokumenty korespondencyjne, które potwierdziły, że kazachstańskie władze zarządzały śledztwem ukraińskim i rosyjskim w sprawie Abliazova. Po ogłoszeniu informacji o przypadku korupcji współpracy z Kazachstanem zostały wszczęte sprawy karne przeciwko dwóm ukraińskim śledczym zajmującym się sprawą Abliazova. Rosyjscy śledczy twierdzą, że Abliazov za „skradzione pieniądze” finansował część rosyjskiej opozycji i przygotowywał „obalenie władzy” w Kazachstanie.

Były szef Banku BTA i założyciel wpływowego ruchu opozycyjnego „Demokratyczny wybór Kazachstanu” Mukhtar Abliazov otrzymał azyl polityczny w Wielkiej Brytanii. Ponad 10 krajów UE udzieliło schronienia osobom związanym ze sprawą Abliazova. Francja i Wielka Brytania nie ścigają tego opozycyjnego polityka. W Londynie przeprowadzono postępowania cywilne, a nie karne, w wyniku których od Abliazova zasądzone środki z niektórych pozwów Banku BTA [\[25\]](#).

Kazachstan nie ma umowy o ekstradycji z większością krajów, dlatego stara się uzyskać Abliazova i jego współpracowników przez Ukrainę i Rosję. Sąd francuski sąd rozpatrywał żądania ekstradycyjne Rosji i Ukrainy, stwierdzając jedynie „zgodność wniosków z zasadami procesowymi”. W dniu 17.09.2015 r. Premier Francji podjął decyzję o ekstradycji Abliazova do Rosji, wyrażając zaufanie wobec gwarancji Rosji dotyczących zapewnienia odpowiednich warunków osadzenia i ochrony przed torturami. Orzeczenie o ekstradycji powołuje się na postanowienie rosyjskiego sędziego Krivoruchko, który jest wpisany na listę Magnickiego.

W dniu 03.11.2015 r. 11 Deputowanych do Parlamentu Europejskiego wyraziło ubolewanie, że Francja nie zareagowała na liczne apele międzynarodowych organizacji praw człowieka i przedstawicieli Parlamentu Europejskiego dotyczące niedopuszczalności ekstradycji Abliazowa [\[26\]](#). Deputowani podkreślili brak gwarancji sprawiedliwego procesu w Rosji, zaangażowanie osób z listy Magnickiego w sprawę Abliazova, jak również informację o korupcyjnym wpływie Kazachstanu na śledztwo ukraińskie i rosyjskie [\[27\]](#).

Oprócz tego, teraz na Litwie w oczekiwaniu na postępowanie ekstradycyjne w areszcie znajduje się Syrym Shalabaev, brat żony Abliazova, Almy Shalabaevoy. Żona i 6-letnia córka Abliazova w 2013 roku stały się ofiarami nielegalnej deportacji z Włoch do Kazachstanu, jednak Organizacji Narodów Zjednoczonych i Europarlamentowi udało się doprowadzić do powrotu rodziny do Europy. W maju 2015 roku Syrym Shalabaev otrzymał tymczasową ochronę na Litwie (na okres rozpatrzenia sprawy o azyl). W dniu 28.07.2015 r. władze litewskie aresztowały Shalabaeva na wniosek Kazachstanu. W dniu 17.08.2015 r. Kazachstan i w dniu 19.08.2015 r. Ukraina wystąpiły do Litwy wnioski o ekstradycję Shalabaeva [\[28\]](#). Kazachstańskie i ukraińskie organizacje praw człowieka wezwały do niedopuszczenia do ekstradycji Syryma Shalabaeva, którego sprawa karna jest częścią kampanii kazachstańskich władz polegającej na prześladowaniu krewnych i współpracowników Mukhtara Abliazova [\[29\]](#).

Warto zauważyć, że, jak stwierdził Specjalny sprawozdawca ONZ, działacze występujący po stronie władzy w Kazachstanie swobodnie przeprowadzają akcje na rzecz ekstradycji Abliazova, podczas pokojowe demonstracje przeciwko jego ekstradycji są od razu rozpędzane przez policję.

9. REELEKCJA PREZYDENTA

W dniu 26.04.2015 r. w przedterminowych wyborach prezydenckich Nazarabajew po raz szósty został wybrany na swoje stanowisko z wynikiem 97,8%. OBWE i UE stwierdziły poważne zakłócenia na wyborach, brak konkurencji, wykorzystywanie zasobów administracyjnych, ograniczenie prawa do bycia wybranym, a także zaleciły Kazachstanowi reformę prawa wyborczego [30], [31]. Pomimo tego, Komisja przy prezydencie oświadczyła, że przedterminowe wybory prezydenckie odbyły się „zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami Kazachstanu” i uzyskały „wysoką ocenę” obserwatorów międzynarodowych.

10. WNIOSKI

Komisja przy prezydencie oświadczyła, że Kazachstan „najlepiej przedstawił” raport w ramach Powszechnego okresowego przeglądu ONZ i jednocześnie odrzucił 51 rekomendacji, ponieważ „są one sprzeczne z polityką prawną Republiki Kazachstanu, a także założeniami Głowy państwa”. Najwięcej odrzuconych rekomendacji dotyczyło wolności słowa, zgromadzeń i wyznania. Według tej logiki, ochrona praw politycznych i obywatelskich „jest sprzeczna z polityką” władz.

Reakcja Kazachstanu na zalecenia w zakresie praw człowieka po raz kolejny potwierdziła słowa prezydenta Nazarabajewa, powiedziane brytyjskiemu dziennikarzowi w lipcu 2013 roku: „Za wskazówki, uwagi wam dziękujemy, ale nikt nie ma prawa mówić nam, jak mamy żyć i jak mamy budować nasz kraj” [32]. Władze kazachstańskie powinny wziąć pod uwagę, że przestrzeganie praw człowieka nie jest „wskazówką”, lecz bezpośrednim obowiązkiem państwa. Umowy międzynarodowe mają pierwszeństwo przed prawem krajowym. Niedopuszczalne jest stanowisko władz, zgodnie z którym są one gotowe do selektywnego wykonywania porozumienia o prawach człowieka, z pominięciem tych elementów, które są sprzeczne z ich interesami politycznymi.

Pomimo, że UE obecnie koncentruje się na problemach terroryzmu, uchodźców, konfliktów na Ukrainie i w Syrii, należy utrzymywać w agendzie kwestię naruszania praw człowieka w Azji Środkowej. Szczególnie dotyczy to Kazachstanu, który deklaruje swoje „zaangażowanie” w stosowaniu międzynarodowych mechanizmów ochrony praw człowieka.

Do niedawna Kazachstan pozostawał jedynym krajem w Azji Środkowej, gdzie były obecne pewne przejawy demokracji i wolności słowa. Teraz Kazachstan stopniowo staje w jednym rzędzie z innymi autokratycznymi państwami regionu. Dlatego UE musi zająć zasadnicze stanowisko: w celu odnowienia konstruktywnego dialogu, Kazachstan powinien wykonać zobowiązania dotyczące praw człowieka. Nie wywiązując się z tych zobowiązań, Kazachstan objawia się jako niepewny i nieprzewidywalny partner.

Kazachstan odczuwa potrzebę pozyskiwania nowych inwestycji europejskich, chcąc zmniejszyć swoją zależność od Rosji i Chin. W warunkach spowolnienia gospodarczego i dewaluacji waluty krajowej kazachstańskie władze zainteresowane są nową umową o partnerstwie z UE.

Umowy inwestycyjne nie powinny być podpisywane z uwzględnieniem jedynie krótkoterminowych interesów. Konieczność współpracy gospodarczej nie może usprawiedliwiać przemilczania poważnych problemów z prawami człowieka. Krótkowzroczne ignorowanie niszczenia odmiennych poglądów w krajach Azji Środkowej może doprowadzić do nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa i tworzenia ognisk radykalizacji, a także tragicznie skończyć dla przyszłych pokoleń. Dlatego warunkiem podpisania rozszerzonej umowy o współpracy z Kazachstanem [33] powinno być bezwarunkowe wykonanie przez władze kazachstańskie zaleceń UE dotyczących praw człowieka i zwolnienia więźniów politycznych.

Wzywamy każde państwo UE do odroczenia ratyfikacji rozszerzonej umowy o współpracy z Kazachstanem. Wzywamy również do bojkotu wystawy "EXPO-2017" i do odrzucenia kandydatury Kazachstanu na miejsce niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ w latach 2017-2018.

Wszystkie osoby zainteresowane poparciem naszych żądań proszone są o wystanie apeli do następujących osób i instytucji:

- Wysoki Przedstawiciel UE do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Federico Mogherini - 1049 Brussels, Rue de la Loi / Wetstraat 200, tel.: +32 2 584 11 11; +32 (0) 2 295 71 69;
- Przewodniczący Parlamentu Europejskiego Martin Schulz – Rue Wiertz 60, 1047 Bruxelles, Belgique, tel.: +32 0 2 28 42111, faks: +32(0)2 28 46974;
- Przewodniczący Komisji Parlamentu Europejskiego Spraw Zagranicznych Elmar Brok - Rue Wiertz 60, 1047 Bruxelles, Belgique, tel.: +32 2 28 49013 (Bruksela), +33 3 881 76902 (Strasburg);
- Przewodniczący Rady Europejskiej Donald Tusk – Rue de la Loi / Wetstraat 175, 1048 Brussels, tel.: +32 2 28 15650, e-mail: donald.tusk@european-council.europa.eu;
- Przewodniczący Komisji Europejskiej Jean-Claude Juncker – 1049 Brussels, Belgium Rue de la Loi / Wetstraat 200, e-mail: president.juncker@ec.europa.eu;
- Przewodniczący Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE Ilkka Kanerva – Tordenskjoldsgade 1, 1055, Copenhagen K, Denmark, tel.: +35 8 9 432 3055; +35 8 9 432 3529 e-mail: ilkka.kanerva@parliament.fi;
- Wysoki Komisarz ONZ ds. praw człowieka Zeid Ra'ad Zeid Al-Husseini – Palais des Nations CH-1211 Geneva 10, Switzerland, tel.: +41 22 917 9220;
- Specjalny sprawozdawca ONZ ds. wolności pokojowych zgromadzeń i stowarzyszeń Maina Kiai - Palais des Nations CH-1211 Geneva 10, Switzerland, faks: + 41 22 917 9006, e-mail: freeassembly@ohchr.org.

Wykaz źródeł:

1. United Nations Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association / Country Visit: Kazakhstan (A/HRC/29/25/Add.2) - <http://freeassembly.net/rapporteurreports/kazakhstan/>
2. OSCE / OSCE supports publication of report on human rights in Kazakhstan - <http://www.osce.org/astana/193306>
3. Przedstawiciel prokuratury kazachstańskiej Kanat Seitgaparov stwierdził, że art. 400 kodeksu karnego „zawęża odpowiedzialność w porównaniu z wcześniej działających kodeksem karnym”, lecz nie odpowiada to rzeczywistości.
4. Znamienne jest, że w dniu 24.01.2015 działacze, z którymi spotkał się Maina Kiai, byli śledzeni.
5. Zakon.kz / Konsekwencje przyjęcia projektu Ustawy Republiki Kazachstanu „O wprowadzeniu zmian i uzupełnień do niektórych aktów prawnych Republiki Kazachstanu w zakresie działalności organizacji pozarządowych” - <http://www.zakon.kz/4750253-posledstvija-prinjatija-proekta-zakona.html>
6. Radio Azattyk / Działacze wzywają do zawetowania projektu ustawy o organizacjach pozarządowych - <http://rus.azattyq.org/content/kazakhstan-ngo-veto-obraschenye/27288103.html>
7. FIDH / A call to the President of Kazakhstan not to sign into law the «NGO» bill - <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/a-call-to-the-president-of-kazakhstan-not-to-sign-into-law-the-ngo>
8. Newskaz / Liczba stowarzyszeń religijnych w RK zmniejszyła się o 32% po ponownej rejestracji – Lama Sharif - <http://newskaz.ru/society/20121025/4179139.html>
9. Open Dialog Foundation / Report: The harassment of civil society in Kazakhstan - <http://en.odfoundation.eu/a/6629,report-the-harassment-of-civil-society-in-kazakhstan>
10. Forum 18 / KAZAKHSTAN: Seven years' restricted freedom for discussing faith - http://www.forum18.org/archive.php?article_id=2119
11. Forum 18 / KAZAKHSTAN: Sixth Muslim in secret police pre-trial imprisonment - http://www.forum18.org/archive.php?article_id=2124
12. OSCE / Shutdown of yet another independent magazine in Kazakhstan a further sign of deteriorating media freedom, OSCE Representative says - <http://www.osce.org/fom/194796>
13. OSCE / OSCE Representative raises concern about recent media freedom developments in Kazakhstan - <http://www.osce.org/fom/185401>

14. AdilSoz / Dzisiaj zostanie ogłoszony wyrok wobec redaktora naczelnego gazety „Wersja” Yaroslava Golyshkina - <http://www.adilsoz.kz/news/show/id/1880>
15. Radio Azattyq / Spór dziennikarza z akimem zakończył się wyrokiem więzienia - <http://rus.azattyq.org/content/yaroslav-golyshkin-kanat-bozumbaev-pavlodar-gazeta-versia/27335724.html>
16. Reporters without borders / PROVINCIAL NEWSPAPER EDITOR SCAPEGOATED IN POLITICAL CASE - <http://en.rsf.org/kazakhstan-provincial-newspaper-editor-14-09-2015,48347.html>
17. Według materiałów respublika-kz, adilsoz.kz, rus.azattyq.org, informburo.kz
18. TengriNews / Obywatele Kazachstanu mogą zostać aresztowani za komentarze innych osób na ich stronach na portalach społecznościowych - http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazahstantsev-mogut-arestovat-chujie-kommentarii-ih-282818/
19. Open Dialog Foundation / Torture in Kazakhstan: A brief overview of the situation surrounding torture in Kazakhstan in 2013 and 2014 - <http://en.odfoundation.eu/a/5622,torture-in-kazakhstan-a-brief-overview-of-the-situation-surrounding-torture-in-kazakhstan-in-2013-and-2014>
20. World Organisation Against Torture / Kazakhstan: Human rights groups and former UN Special Rapporteur meet authorities in Astana and urge to end torture - <http://www.omct.org/monitoring-protection-mechanisms/statements/kazakhstan/2015/10/d23421/>
21. Kazachstańskie Biuro Międzynarodowe ds. Praw Człowieka i Przestrzegania Praworządności / Kazachstan nie wykonuje postanowień umownych organów ONZ w poszczególnych sprawach - http://www.bureau.kz/novosti/sobstvennaya_informaciya/kazakhstan_ne_vypolnyaet_resheniya_dogovornykh_organov_o_n
22. Open Dialog Foundation / A fourth birthday in prison: Authorities create unbearable conditions of detention for Kozlov - <http://en.odfoundation.eu/a/6763,a-fourth-birthday-in-prison-authorities-create-unbearable-conditions-of-detention-for-kozlov>
23. Open Dialog Foundation / Kozlov to recydywista – stwierdzają władze Kazachstanu i rozwiewają nadzieje na zwolnienie warunkowe opozycjonisty - <http://odfoundation.eu/a/6870,kozlov-to-recydywista-stwierdzaja-wladze-kazachstanu-i-rozwiewaja-nadzieje-na-zwolnienie-warunkowe-opozycjonisty>
24. Open Dialog Foundation / Generalna Prokuratura zaprzecza złemu traktowaniu Kozlova - <http://odfoundation.eu/a/7023,generalna-prokuratura-zaprzecza-zlemu-traktowaniu-kozlova>
25. Chcąc chronić swoich współpracowników przed prześladowaniami ze strony Nazarbajewa, Ablyazov odmówił ujawnienia swoich aktywów. Za to londyński sąd odebrał mu prawo do obrony i skazał na 22 miesiące aresztu - <http://en.odfoundation.eu/a/6869,report-analysis-of-documents-in-the-case-of-ablyazov>
26. Open Dialog Foundation / International community calls on France to prevent extradition of opposition politician Mukhtar Ablyazov - <http://en.odfoundation.eu/a/6264,international-community-calls-on-france-to-prevent-extradition-of-opposition-politician-mukhtar-ablyazov>
27. Open Dialog Foundation / Potrzebna jest interwencja prezydenta Hollande’a - jedenastu europarlamentarzystów wystąpiło z apelem w obronie Ablyazova - <http://odfoundation.eu/a/6988,potrzebna-jest-interwencja-prezydenta-hollande-a-jedenastu-europarlamentarzystow-wystapilo-z-apelem-w-obronie-ablyazova>
28. Open Dialog Foundation / Report: Political persecution of Syrym Shalabayev - <http://en.odfoundation.eu/a/6857,report-political-persecution-of-syrym-shalabayev>
29. Open Dialog Foundation / Human rights defenders write to Lithuanian authorities in support of Syrym Shalabayev - Human rights defenders write to Lithuanian authorities in support of Syrym Shalabayev - <http://en.odfoundation.eu/a/7039,human-rights-defenders-write-to-lithuanian-authorities-in-support-of-syrym-shalabayev>
30. OSCE / Early Presidential Election, 26 April 2015 - <http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/145006>
31. European Union External Action / Statement by the Spokesperson on the Presidential elections in Kazakhstan - http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150427_02_en.htm
32. Uralskaja Niedielia / Nazarbajew odpowiedział brytyjskiemu dziennikarzowi na pytanie o przestrzeganiu praw człowieka w RK - <http://www.uralskweek.kz/2013/07/01/nazarbaev-otvetil-britanskomu-zhurnalistu-na-vopros-o-soblyudenii-prav-cheloveka-v-rk/>
33. Council of the European Union / Enhanced Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part - <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9452-2015-INIT/en/pdf>